

УДК 338.48

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Д. В. Сидорчук

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, 4 курс,

спеціальність «Менеджмент»,

навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Науковий керівник – к.т.н., доцент Ф. Д. Швець

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті йдеться про сучасні виклики, що стоять перед готельно-ресторанним бізнесом України в умовах динамічних змін. Проведено дослідження впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на галузь в процесі економічної нестабільності, воєнних дій, змін у споживчих уподобаннях, техніко-технологічного розвитку та регуляторної політики.

Особливо увага приділяється необхідності адаптації підприємств до нових умов.

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, туризм, адаптація, криза, розвиток.

The article deals with the modern challenges facing the hotel and restaurant business of Ukraine in the context of dynamic changes. The study of the impact of external and internal factors on the industry in the process of economic instability, military operations, changes in consumer preferences, technical and technological development and regulatory policy is conducted. Particular attention is paid to the need for enterprises to adapt to new conditions.

Keywords: hotel and restaurant business, tourism, adaptation, crisis, development.

Сучасний готельно-ресторанний бізнес представляє собою складну систему сфери послуг, яка взаємодіє з різноманітними учасниками ринку. Ця взаємодія впливає як на конкретні підприємства, так і на клієнтів, постачальників, партнерів, конкурентів та інші зацікавлені сторони, з якими підтримуються прямі чи непрямі зв'язки. В умовах війни, соціальної та політичної нестабільності, коли рівень невизначеності суттєво зростає, з'являються значні труднощі у функціонуванні готельно-ресторанного бізнесу, що ускладнює процеси стратегічного планування та адаптації до мінливих умов ринку. Динамічні зміни в економіці та геополітичні події суттєво трансформують організацію бізнес-процесів у готельно-ресторанній сфері. Отже, критично важливо своєчасно ідентифікувати та проаналізувати сучасні виклики, що виникають під впливом мінливого зовнішнього та внутрішнього середовища.

Дослідження стану та перспектив розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні є предметом активного наукового інтересу як вітчизняних, так і зарубіжних експертів. Фундаментальні аспекти функціонування цієї галузі висвітлені в роботах таких авторитетних науковців, як І. М. Школа, Т. І. Ткаченко, О. О. Любіцева та інших. Проте, дію факторів впливу на галузь в умовах невизначеності (війни) розглянуто, на наш погляд, недостатньо повно, тому це питання потребує більш детального дослідження.

Метою дослідження – дослідити вплив основних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища в умовах нестабільності на розвиток галузі, її ефективність та перспективи розвитку.

Готельно-ресторанний бізнес є однією з ключових складових сфери послуг, що відіграє важливу роль в економіці України. Ця галузь не лише забезпечує комфортне перебування та якісне харчування для мешканців та гостей країни, але й створює робочі місця, сприяє розвитку туризму та формує імідж держави.

В умовах динамічних змін, що відбуваються в Україні, готельно-ресторанний бізнес стикається з численними викликами та можливостями. Нестабільна економічна ситуація, політичні події, пандемія COVID-19 та війна з Росією суттєво вплинули на функціонування цієї галузі, вимагаючи від підприємців швидкої адаптації та пошуку нових стратегій розвитку.

У світовій економіці спостерігається чітка тенденція до зростання ролі туристичної галузі, що підкреслює її важливість для розвитку будь-якої країни. В Україні, зокрема, необхідно зосередитися на створенні конкурентоспроможного туристичного сектору, здатного задовольнити потреби як внутрішнього, так і зовнішнього ринку. Розвиток якісного туристичного продукту є ключовим для забезпечення економічних та соціальних інтересів населення.

Україна має унікальні переваги для розвитку туризму, серед яких:

- вигідне географічне положення, що сприяє активізації туристичних потоків;
- різноманітні кліматичні умови, що дозволяють розвивати різні види туризму;
- багата культурна спадщина та численні історичні пам'ятки;
- значні природні та рекреаційні ресурси.

З економічної точки зору, туризм є важливою галуззю, що об'єднує підприємства, які створюють туристичний продукт. Туристичний ринок, у свою чергу, представляє собою складну систему відносин між туристами, виробниками послуг та посередниками, де кожен учасник має свої економічні інтереси. Цей ринок складається з різних сегментів, що формують його комплексну структуру (рис. 1).

Рис. 1. Основні сектори туристичного ринку

Серед різноманітних сегментів туристичного ринку готельно-ресторанний бізнес відіграє ключову роль. Якість послуг, що надаються в цій сфері, безпосередньо впливає на потік туристів і, відповідно, на обсяг податкових надходжень до державного бюджету. Готельно-ресторанний бізнес є невід'ємною частиною туристичної індустрії, що спеціалізується на створенні цінності через якісний сервіс. Він орієнтований на задоволення потреб туристів, як місцевих жителів, громадян інших регіонів нашої держави, так і на іноземців, прагнучи передбачити їхні очікування за допомогою індивідуального підходу.

Основними складовими готельно-ресторанного господарства є:

- готельний сектор, який включає в себе різноманітні заклади, що забезпечують прийом та обслуговування гостей;
- ресторанний сектор, що представляє собою економічну діяльність підприємств, спрямовану на створення конкурентоспроможних закладів харчування з метою отримання прибутку.

Першою подією, що нещодавно негативно позначилася на розвитку готельної індустрії стало запровадження карантинних обмежень внаслідок поширення Covid-19.

У 2020 році значна частина готелів була змушена припинити свою діяльність майже до середини року через обмеження, пов'язані з пандемією. Відміна масових заходів, які зазвичай приваблювали велику кількість туристів, призвела до майже повного зупинення роботи курортів, оздоровчих комплексів та туристичних об'єктів. Світовий готельний бізнес зазнав колосальних збитків, які перевищили втрати від кризи 2009 року втричі, склавши понад 320 мільярдів доларів США. Міжнародний туризм пережив різке скорочення, з падінням кількості туристів до 98% навесні.

В Україні обсяг доходів від міжнародного туризму зменшився на 78% порівняно з попереднім роком. Більшість готельних підприємств зазнали збитків, а деякі опинилися на межі банкрутства. Експерти прогнозують, що відновлення до рівня 2019 року може зайняти кілька років, а загальні втрати країни перевищили 1,5 мільярда доларів США. Опитування показали, що готелі різних категорій зазнали значних фінансових втрат.

Впровадження адаптивного карантину дещо покращило ситуацію, сприяючи розвитку внутрішнього туризму. Популярними напрямками стали курорти Закарпаття та Одещини, де частка валової доданої вартості у загальному обсязі по країні була вищою за середній показник.

Ресторанний бізнес також зазнав значних збитків, скоротившись на 4 тисячі закладів. Обсяг ринку зменшився на 30%, а втрати склали близько 6 мільярдів гривень. Зростання доставки їжі не змогло компенсувати ці втрати.

У 2021 році ситуація покращилася, і більшість закладів ресторанного бізнесу відновили свою роботу, хоча деякі так і не змогли оговтатися від наслідків пандемії.

Повномасштабна війна Росії проти України суттєво вдарила по ресторанному бізнесу. На початку 2022 року через військові дії були змушені припинити свою діяльність близько 7000 закладів харчування. Найбільше падіння обсягів ринку – понад половину – у Харківській, Миколаївській, Запорізькій та Донецькій областях.

Оговтавшись після шоку перших місяців повномасштабного вторгнення, український бізнес продемонстрував небувалу стійкість. Поступове відновлення та деокупація частини територій сприяли й відкриттю нових закладів. Станом на вересень 2024-го року в Україні налічувалося 16 400 ресторанів проти 10 750 роком раніше. Найбільший приріст досі зберігається в західних регіонах країни, куди мігрувала найбільша кількість переселенців.

У грудні 2023 року серед рестораторів провели анонімне опитування [1]. За його результатами, рейтинг найбільших складнощів для цієї сфери бізнесу виглядає так (рис. 2).

Збройна агресія РФ завдала нищівного удару по готельному бізнесу України, особливо в північних, східних та південних регіонах, а також у Києві та Миколаєві.

Наразі складно визначити точну кількість готелів, які були зруйновані або пошкоджені. За доступною інформацією, відомо про серйозні пошкодження щонайменше 12 готелів, перелік яких представлено нижче у таблиці 1 [2].

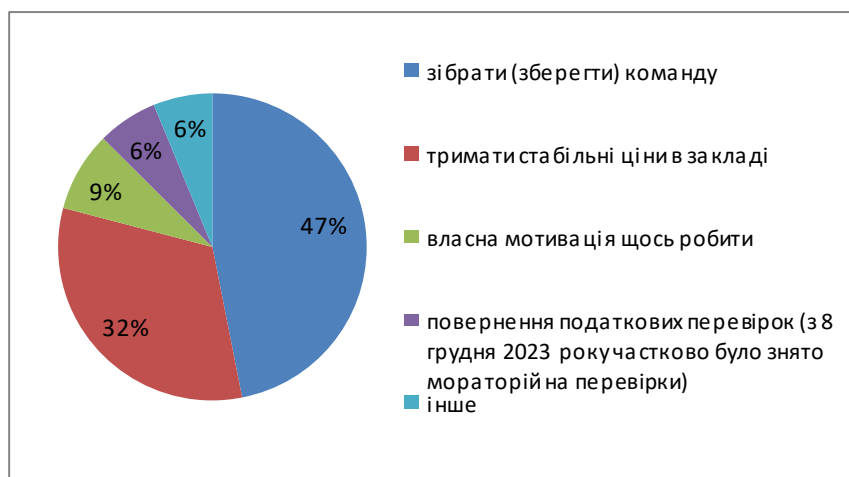

Рис. 2. Рейтинг найбільших складнощів ресторанної індустрії

Таблиця

Постраждали готелі від бойових дій Росії

Назва готелю	Місто (область)
Готель Alfavito hotel Kyiv (229 номерів)	Київ
Готель Grand Admiral Resort&SPA (64 номери)	Київська область – Ірпінь
Готель «Бабусин Сад» (30)	Київська область – с. Мрія
Готель «Україна» (99 номерів)	Чернігів
Готель «Харків» (205)	Харків
Готель SV Park (17)	Харків
Готель Grande Pettine (91 номер)	Одеса
Готель Play Hotel by Ribas (25)	Херсон
Готель Sunrise Park (24)	Запоріжжя
Готель Reikartz River (98)	Миколаїв
Готель «Інгул» (40)	Миколаїв
Готель «Миколаїв» (60)	Миколаїв

Більшість постраждалих готелів розташовані в зонах, де велися активні бойові дії або поблизу них.

Згідно зі статистичними даними, зібраними Державним агентством розвитку туризму, за перші дев'ять місяців 2023 року туристичний податок приніс значні надходження до державного бюджету. Найбільшу частку, а саме 63%, склали платежі від готельного бізнесу, що в грошовому еквіваленті становить 916 мільйонів 648 тисяч гривень. Для порівняння, у 2022 році ця сума становила 765 мільйонів 830 тисяч гривень, а у 2021 році за аналогічний період – 1 мільярд 31 мільйон 472 тисячі гривень [3].

З огляду на необхідність стимулювання розвитку готельно-ресторанної галузі в Україні, особливу увагу слід приділити створенню та підтримці форматів, що забезпечують доступність цін на послуги проживання та харчування. Це означає, що стратегічним напрямком має стати розширення мережі бюджетних закладів у цій сфері [4].

Щодо ресторанного господарства, на наш погляд, ефективними можуть бути такі формати:

- кафе-бістро з акцентом на швидке та недороге обслуговування;

- фуд-корт, що пропонують різноманіття страв за помірними цінами;
- заклади швидкого харчування, що відповідають сучасним стандартам якості;
- піцерії з демократичними цінами;
- кав'ярні, що пропонують доступні напої та випічку;
- заклади самообслуговування, що дозволяють знизити витрати.

У сфері розміщення перспективними є:

- гестхауси та мотелі, що забезпечують базовий комфорт за низькою ціною;
- хостели, орієнтовані на молодь та бюджетних туристів;
- кемпінги для любителів відпочинку на природі;
- бюджетні квартири, що пропонують альтернативу готелям;
- капсульні готелі, що максимізують використання простору та знижують вартість проживання.

Після війни люди будуть особливо уважно ставитися до безпеки, тому готелі та ресторани повинні забезпечити безпечні умови для перебування. Також важливо використовувати сучасні технології та дбати про екологію.

Висновки. Готельно-ресторанний бізнес в Україні має величезний потенціал для розвитку після війни. Відновлення зруйнованої інфраструктури, зростання внутрішнього та міжнародного туризму, а також підвищення стандартів обслуговування створять сприятливі умови для інвестицій та розвитку цієї галузі. Україна має унікальні природні та культурні ресурси, які можуть зацікавити туристів з усього світу. Розвиток екотуризму, гастрономічного туризму та інших видів тематичного туризму допоможе залучити нових відвідувачів.

1. Одні закриваються, інші працюють у прибуток: головні виклики ресторанного бізнесу під час війни назвали експерти. *Дім*. URL: <https://kanalDIM.tv/odni-zakryvayutsya-inshi-praczuuyut-u-prybutok-golovni-vyklyky-restorannogo-biznesu-pid-chas-vijny-nazvaly-eksperty/> (дата звернення: 02.03.2025). 2. Lupashko A. U yakii sytuatsii opynyvsia hotelnyi biznes pid chas viiny. URL: <https://ribashotelsgroup.ua> (дата звернення: 02.03.2025). 3. Derzhavne ahenstvo rozvytku turyzmu. URL: <https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення: 02.03.2025). 4. Грибник І., Шамутилю А. Стратегія розвитку потенціалу готельно-ресторанного бізнесу в Україні в умовах війни. *Development Service Industry Management*. 2024. № 2. С. 8–14.